

Аннотація

Реконструкція малих історических городів – актуальна наука задача. Предлагается определенный анализ предпосылок и рекомендации к принятию решений по реконструкции.

Ключевые слова: реконструкция, малый исторический город.

Annotation

The reconstruction of small historic towns is actual scientific problem. A specific analysis of the conditions and recommendations for decisions on reconstruction are purposed.

Keywords: reconstruction, a small historic town.

УДК 72.03 “18/19”

О. В. Мер’є

*к. арх., ст. викл. кафедри „ДОО” ІАРХ
Національний університет „Львівська політехніка”*

„НОРВЕЗЬКИЙ” СТИЛЬ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДЕРЕВ’ЯНУ АРХІТЕКТУРУ КУРОРТІВ ГАЛИЧИНИ ХІХ – ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХ СТ.

Анотація: досліджено та проаналізовано „норвезький” стиль та його вплив на дерев’яну архітектуру курортів Галичини ХІХ – першої чверті ХХ ст.

Ключові слова: „норвезький” стиль, дерев’яна архітектура, курорти Галичини.

Постановка проблеми. Дослідження „норвезького” стилю та його вплив на дерев’яну архітектуру курортів Галичини ХІХ – першої чверті ХХ ст. досі не розглядалися українськими дослідниками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З-поміж іноземних дослідників питання „норвезького” стилю піднімали: Л. Дітріхсон [3; 4], Г. Мунте [4], Й. Лянгер [5], Норберг-Шульц [8, с. 7–18], К. Навроцький [7], Г. Рушик [11; 12; 13], Чуді-Мадсен [15; 16], Г.-А. Ширмер [14] та ін. З-поміж українських – Х. Харчук, яка принагідно згадує досліджуваний стиль у курорті Трускавець [2]. Низку матеріалів автор віднайшов у словниках [18], електронних джерелах [17].

Постановка завдання. Введення в науковий обіг фактологічних та аналітичних матеріалів про „норвезький” стиль та його вплив на дерев’яну архітектуру курортів Галичини ХІХ – першої чверті ХХ ст.

Виклад основного матеріалу.

„Норвезький” стиль був менш популярний за „швейцарський”, проте зробив значний вклад в історію архітектури не лише Скандинавських країн, але й Європи, в т. ч. і Східної Галичини.

Старонордійський стиль повстав у 60-х–70-х рр. XIX ст. – на основі скандинавізму та відродження Півночі, в якому Швеція відіграла головну роль. Архітектори шукали натхнення у середньовічних дерев'яних пам'ятках, збережених, насамперед, на теренах Норвегії.

Старонордійський стиль не розвинувся так як швейцарський, проте, його мотиви презентували світовій громадськості на виставі в Парижі у 1867 р. – у шведсько-норвезькому павільйоні, зведеному згідно проекту Фредеріка Вільгельма Схоляндера, що тяготів до середньовічних норвезьких костелів, рамово-палісадної конструкції [8, с. 13; 10, с. 31]. Натомість, на експозиції у Відні (1873 р.) був експонований макет такого костелу [5, с. 217]. Архітектурними прототипами послужили костели у Фантофті (Норвегія) XI ст., Телемарку (Норвегія), XII ст.

Розквіт стилю припав на 90-і роки XIX ст. і з цього моменту пов'язаний з Норвегією, для якої став народним стилем, охарактеризованим, як „драконовий” (dragestilen) [15, с. 19–62; 16, с. 64–74]. На його остаточну форму мала вплив акція інвентаризації пам'яток, опублікування результатів документаційних досліджень Германа Адольфа Ширмера [14] та Лоренца Дітріхсона [3], а також реставраційні праці кількох костелів (Фортун, Голь, Гопперштад), введені в останньому двадцятилітті XIX ст. Реставратори, згідно з теорією пуризму, відновили їх гіпотетичний вигляд, спираючись на святині в Боргунді. На зламі 80-х та 90-х рр. XIX ст. арх. Гольм Мунте виробив основи стилю, запропонувавши конструкцію з округлих балок з випустами – традиційну для норвезького будівництва, і деталі, почерпнуті із середньовічних костелів: драконові голови (звідси назва стилю), що увінчували фронтони, гребені дахів, аркові галереї, вежечки з двосхилими дашками, звінчані конусами, колони і портали з оздобленням із плетінками, хрести Св. Андрія. Натомість, з оздобли середньовічних шпихлірів походять багаторізьблені стовпи та орнаментика. Ці мотиви швидко популяризувалися завдяки публікації Дітріхсона і Мунта „Дерев'яна архітектура Норвегії”, що містила рисунки інвентаризації пам'яток і проекти Мунта [4].

Рис. 1. Вілла „Фредгейм” в Норвегії. Фото [17].

Варто зазначити, що на формування „норвезького” стилю вплинув „швейцарський”, який охопив Скандинавські країни, особливо Норвегію та Швецію. Так, досліджувані об’єкти були багатодекоровані дерев’яною різьбою, яку в кінці XIX ст. пропагували в Європі, видаючи каталоги із прикладами дерев’яного народного зодчества, типовими проектами чи яскравими прикладами проектів архітекторів тощо. Наприклад, – виданий в Німеччині тритомник Б. Лібольда [6]. Низка особняків була побудована на теренах Стокгольмського архіпелагу у 1860–1915 рр. згідно проектів відомих архітекторів (напр. Адольфа Фредеріка Вільгельма Шоландера). Найбільш ранні зразки „швейцарського” стилю були представлені вже в 1839 р. у замковому парку в Осло за проектами арх. Ганса Франциска фон Лінстова. У Фінляндії вже в 1844 р. відзначився Ернст Бернхард Лорманн. Яскравим прикладом віллової забудови є вілла „Фредгейм” в Норвегії, в архітектурі якої гармонійно поєднано „норвезький” та „швейцарський” стилі (рис. 1) [17].

На теренах Галичини „норвезький” стиль позначився, насамперед, у дерев’яній архітектурі курортів II чверті XIX – поч. XX ст. Адже, в ньому та „швейцарському” стилях необхідно було зводити курортні будівлі Карпат – згідно вимог Інструкції з будівництва карпатських курортів 1864 р., виданої бальнеологічною комісією Краківського наукового товариства. Наприклад, вілли у „норвезькому” стилі були характерні для I-го періоду формування курортної забудови міста Трускавця II чверті XIX ст. (до 1895 р.). Ознаки

„норвезького” стилю спостерігаються у дерев’яній віллі „Погоня” 1912 р. (яка є прикладом модерну) у м. Трускавці (вул. Т. Шевченка, 38), вірогідно за проектом архітектора Л. Рутковського. Аналогами могла послужити вілла кін. ХІХ ст. в Грос-Ліхтерфельді (Норвегія), арх. А. Гульдель [2, с. 104].

Творчість архітекторів, які проектували курортні будівлі, позначилась і на сакральній архітектурі цих поселень. Так, яскравим прикладом наслідування „норвезького” стилю був нереалізований проект дерев’яної громадської каплиці 1905 р. у Верховині (Жаб’є) Івано-Франківської обл. арх. Франциска Мончинського [1, с. 237] (рис. 2), який гармонійно доповнив архітектурні риси модерну та сецесії. Аналогом міг послужити проект дерев’яного костелу 1887 р. в Никирці (Швеція) архітектора Е.-А. Якобсона, позначився на вирішенні вежі та хреста на її завершенні, різьбі на краях гребенів даху, мансардних віконечок (рис. 3–а). Аналогом міг також бути дерев’яний скандинавський костел в Кіруні (1900–1912 рр.) архітектора Густава Віцкмана, з нього почерпнуто фігури на схилі даху, стовпи галерей – у вигляді контрфорсів (рис. 3–б) [1, с. 242].

Рис. 2. Проект дерев’яної каплиці 1905 р. у Верховині Івано-Франківської обл. [1, с. 242; 11]

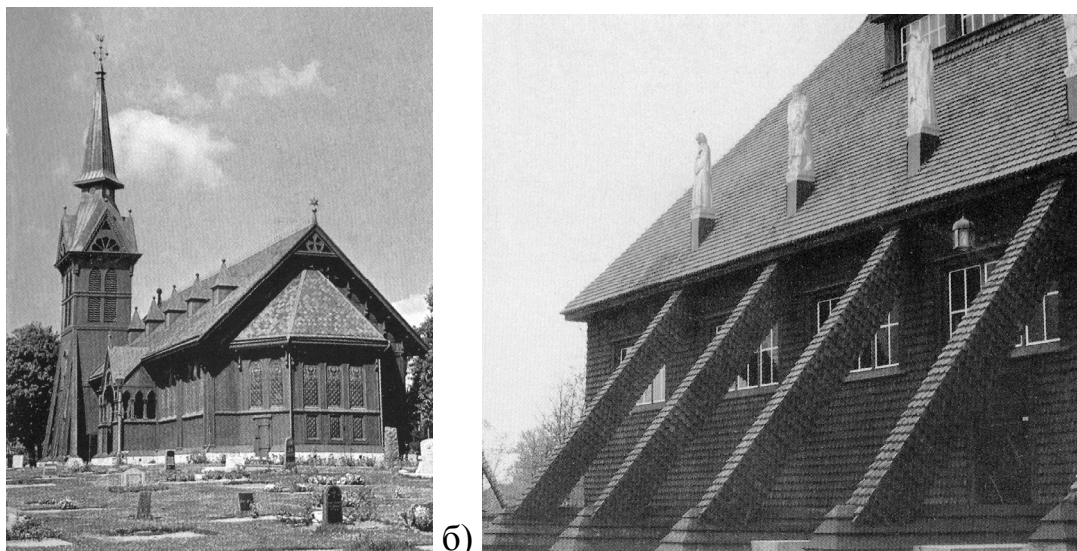

Рис. 3. Аналоги об'єктів, зведених у „норвезькому” стилі: а) дерев'яний костел 1887 р. в Никурці (Швеція) [10, с. 37]; б) дерев'яний костел в Кіруні (1900–1912 рр.) [10, с. 37].

Висновки

Введено в науковий обіг фактологічні та аналітичні матеріали про „норвезький” стиль та його вплив на дерев'яну архітектуру курортів Галичини ХІХ – першої чверті ХХ ст., в якій він не був представлений у чистому вигляді, але – у гармонійному поєднанні з модерном, сецесією чи „швейцарським” стилем. Зокрема, з-поміж архітекторів Галичини, зацікавленість до „норвезького” стилю виявив Францішек Мончинський.

Список використаних джерел:

1. Мер'є О. В. Архітектура дерев'яних римо-католицьких храмів Галичини другої половини ХVІІ – першої половини ХХ століть : дис. ... канд. арх. : 18.00.01 / Ольга Валеріївна Мер'є / НУ „ЛП”. – Л., 2009. – 259 с.: іл.
2. Харчук Х. Архітектура курортної забудови Трускавця ХІХ – першої половини ХХ ст.: монографія / Христина Харчук. – Львів: Апріорі, 2008. – 209 с.
3. Dietrichson L. De norske Stavkirker. – Kristiania-Kjøbenhavn : Cammermeyer, 1892. – 525 s. : kuv. ; 25 cm.
4. Dietrichson L., Munthe H. Die Holzbaukunst Norwegens / L. Dietrichson, H. Munthe. – Dresden, 1893. – 128 s.
5. Langer J. Discovery of a Stave Church in Czechoslovakia / J. Langer // Kirkearkeologi og kirkekunst. Studier tilegnet Sigrid og Håkon Christie. – Øvre Ervik, 1993. – s. 217–225.
6. Liebold B. Holzarchitektur (Holzbau). Taschenbuch für Bauhandwerker / B. Liebold / II Teil. – Holzminden, 1893. – 183 s.
7. Nawrocki K. Norweski styl narodowy w krajobrazie obojga Prus / K. Nawrocki // Architektura współczesna w środowisku historycznym. Polsko-niemiecka konferencja naukowa. Paśłek 26–29 października 1995. – Łódź, 1996. – S. 27–38.

8. Norberg-Schulz C. The Swiss Style / C. Norberg-Schulz // Blaser W. Fantasy in Wood. Elements of Architectural Style c. 1900. – Basel–Boston–Stuttgart, 1987. – S. 7–18.
9. Phleps H. The Craft of Log Building. A Handbook of Craftsmanship in Wood / Hermann Phleps. Translated and adapted from the original German by Roger MacGregor. – Ottawa, Ontario : Lee Valley Tools Ltd., 1982. – 328 s.
10. Rusczyk G. Drewniane kościoły w Polsce. Tradycja i nowoczesność / Grażyna Rusczyk. – Warszawa : Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, 2001. – 326 s.
11. Rusczyk G. Kaplica publiczna w Żabim / Grażyna Rusczyk // Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach Wschodnich dawnej Rzeczypospolitej. Redakcja naukowa Jan K. Ostrowski. Część I. Tom 14. – Kraków : Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie, 2006. – S. 494, il. 855.
12. Rusczyk G. Styl szwajcarski i inne formy w architekturze drewnianej ziem polskich w latach 1830–1914 na przykładzie uzdrowisk. Katakog zachowanych i niezachowanych zabytków drewnianych oraz projektów .. / Grażyna Rusczyk. Maszynopis. – Warszawa: ISPAN, 2010.
13. Rusczyk G. Średniowieczne kościoły drewniane w Norwegii / Grażyna Rusczyk // „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 1993, nr I. – S. 119–140.
14. Schrimmer H. E. Femti daterede norske bygninger fra middelalderen / Heinrich Ernst Schrimmer. – Kristiania, 1887.
15. Tschudi-Madsen S. Dragestilen. Honnør til en hånet stil / S. Tschudi-Madsen // „Vestlandske Kunstindustrimuseum”. Årbok, 1949/1950. – S. 19–62.
16. Tschudi-Madsen S. Veien hjem, Norsk arkitektur 1870–1914 / Stephan Tschudi-Madsen // Norges Kunsthistorie, t. 5. – Oslo, 1981. – s. 7–108.
17. „Villa Fredheim” við Krøderen í Noregi er af sveitserstíl Sveitserstíll [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://is.wikipedia.org/wiki/Sveitserstíll>
18. Żebrawski T. Słownik wyrazów technicznych tyczących się budownictwa / Dr Teofil Żebrawski. – Kraków, 1883.

Аннотация

Представлено исследование „норвежского” стиля и его влияние на формирование деревянной архитектуры курортов Галичины XIX – первой четверти XX в.

Ключевые слова: „норвежский” стиль, деревянная архитектура, курорты Галичины.

Annotation

Explored and analyzed the „Norwegian” style and its impact on the wooden architecture of Galicia resorts XIX – first quarter of the twentieth century.

Keywords: „Norwegian” style, wooden architecture, resorts in Galicia.